

AMINTIRI DE LA FESTIVALUL „LUCIAN BLAGA”: ÎNTÂLNIREA CU FILOSOFUL CONSTANTIN NOICA

C. S. I dr. Eugeniu Nistor

Academia Română, Institutul de Filosofie și Psihologie

„Constantin Rădulescu-Motru” București

Universitatea de Medicină, Farmacie și Științe și Tehnologie Târgu-Mureș

Întâlnirea cu Constantin Noica constituie una dintre cele mai fericite întâmplări ale vieții mele. Am povestit în mai multe împrejurări despre această întâlnire, dar nu am scris niciodată despre ea (până acum). Era într-o zi de vineri, pe 11 mai 1984 când, la Sebeș, se desfășura cea de-a IV-a ediție a Festivalului Național de Poezie „Lucian Blaga”. În fond, manifestarea pornise de la un modest concurs de poezie, aprobat (cu greu) de autorități, care se desfășura chiar acolo, sub arcada de lumină a magului din Lancrăm, începând din mai 1981, pentru ca, treptat, cu fiecare nouă ediție, acesta să crească atât în valoare, cât și ca număr de participanți.

Lume multă, mulți intelectuali, în special scriitori (poeti, critici și istorici literari, publiciști etc.), precum: Aurel Rău, Ion Horea, Mircea Tomuș, George Gană, Ion Mircea, Nicolae Prelipceanu ș. a., dar și specialiști în filosofie, provenind din mediul universitar, ca: Dumitru Ghișe, Călina Mare, Achim Mișu, Andrei Marga, Vasile Muscă ș. a. Se pare că și antrenarea unor instituții de

educație, știință și cultură din țară (ca: Facultățile de Filosofie și cele de Filologie din București și Cluj-Napoca, revistele: „România Literară”, din capitală, „Transilvania”, din Sibiu, „Steaua” și „Tribuna”, din municipiul de pe Someș ș. a.), a contribuit la reușita manifestărilor din cadrul festivalului.

Eram prezent acolo ca tânăr poet laureat (obținusem un onorant premiu II la concursul de poezie) și m-am strecurat cu greu în sala de spectacole a Casei de Cultură din Sebeș, în dimineața acelei zile, în jurul orei 09:00, unde urma să se desfășoare sesiunea de comunicări științifice cu genericul „Lucian Blaga-filosof al culturii”. Habar nu aveam de programul festivalului, tot ce știam de la organizatori, care m-au căutat la telefon, invitându-mă să merg să-mi ridic premiul, era desfășurarea, în aceeași zi și în aceeași locație, dar la ora... 18:00, a galei laureaților. Marea mea surpriză a fost să ajung în sală și, după obișnuita foială de început, să-l văd la prezidiu, printre invitații care urmau să țină comunicări, pe filosoful Constantin Noica. L-am recunoscut imediat după fotografiile apărute prin reviste. El era deja o legendă vie, atât prin cărțile de filosofie publicate până atunci, în special pentru cele consacrate rostirii filosofice românești, cât și pentru atitudinea de frondă pe care o avea față de regimul politic din țară, fiind recunoscut ca fost deținut politic, ca scriitor și filosof dizident, aflat atunci într-un refugiu autoimpus la Păltiniș. Apoi, au început discursurile. După cuvântarea unui reprezentant al conducerii județene a partidului, cel de-al doilea vorbitor anunțat de către profesorul Achim Mișu, care avea rolul de moderator, a fost „*profesor doctor Constantin Noica-filosof, scriitor și publicist*”, care urma să prezinte „Sistemul filosofic al lui Lucian Blaga”.¹ Se făcuse o liniște mormântală în sală când i s-a dat cuvântul filosofului. Publicul aștepta cu emoție să-l audă vorbind pe Noica. Acesta nu a dezamăgit: și-a început discursul pe un ton domol, dar cu un timbru plăcut în

glas, exprimându-se într-un limbaj simplu și clar, astfel încât expresiile și sintagmele folosite nu ridicau probleme de înțelegere din partea publicului, alcătuit dintr-o masă eterogenă, ca și pregătire intelectuală. Noica vorbea așa cum nu mai auzisem pe nimeni vorbind până atunci. Vorbea despre filosofia lui Blaga, accentuând aspectele creatoare ale sistemului său de gândire, și eu (ca și alți ascultători, probabil) eram uluit să constat că înțeleg absolut totul. A fost resortul care m-a împins, mai târziu, spre studiul filosofiei (și nu doar al lui Lucian Blaga) și care mi-a dat speranțe într-o carieră în acest domeniu. Acum, după 36 de ani, aș putea spune, fără nici o reținere, că a fost momentul magic care mi-a schimbat viața.

În sală era și o echipă de filmare a Televiziunii Române, care a filmat non-stop evenimentul sau cel puțin atât cât a durat discursul lui Noica (ceva mai mult de o oră), dar mare mi-a fost mirarea că, ulterior, nu a transmis nimic, deși am urmărit săptămâni în șir programele și secvențele culturale ale posturilor 1 și 2 de televiziune, cu un scop foarte precis: voiam să-mi reîmprospătez în minte secvențele trăite ale magicului discurs. În schimb, peste vreun an aveam să citesc cu mare plăcere conferința lui Noica, ținută la Sebeș, în acea memorabilă zi, în paginile revistei sibiene „Transilvania”, având titlul ușor schimbat („Filosofia lui Blaga”) și aveam să-mi întăresc astfel impresia aceea de limpezime și de simplitate de limbaj, întemeiată pe ideile *auzite* acolo, cu impresia, mai profundă, lăsată de lectura textului scris. Publicarea textului conferinței dovedește faptul că filosoful nu a recurs la o simplă improvizație de moment, că n-am asistat atunci la un discurs spontan, ci la o comunicare îndelung elaborată și minuțios pregătită, așa cum rezultă, de altfel, și din însemnările profesorului Achim Mișu, în baza vizitei făcute de acesta la Păltiniș, în martie 1984, cu vreo două luni anterior descinderii la Sebeș: „*M-a dojenit că l-am obligat să-l recitească pe*

*Blaga. Dar, a ținut să adauge, că, în felul acesta, l-a descoperit pe Blaga mai mare decât îl știuse. Părea neliniștit în legătură cu expunerea ce o pregătea pentru Sebeș și pe care ar fi vrut-o de căpătâi”.*²

Parcă îl aud și acum pe Constantin Noica. A început rostind o propoziție memorabilă: „[...] Secolul al XIX-lea românesc este al lui Eminescu. Ni se pare potrivit să spunem că secolul XX va fi socotit al lui Blaga”.³ Vorbind despre performanțele reale la care a ajuns Lucian Blaga în cele trei mari domenii de creație, el critica fără reținere încrâncenările și negativismul unor critici interbelici (amintindu-l pe George Călinescu) și contemporani (fără nominalizări), cărora „[...] le-a plăcut să vadă impietări ale unor orientări asupra altora”, depistând, peste tot, doar o „[...] întrepătrundere de planuri”, când de fapt, la rigoare, „[...] poezia, drama și filosofia au fiecare perfectă autonomie la Blaga”.⁴ Atunci și acolo, Constantin Noica a tranșat fără reținere, stabilind cu precizie că filosofia lui Blaga este o filosofie de tip kantian, „[...] reluată într-o impresionantă versiune modernă, în sânul căreia nu numai categoriile conștientului sunt întregite cu unele ale inconștientului, ci și, întocmai ca la Kant, religia, știința și arta sunt autonome”.⁵ Punând un accent hotărât pe autenticitatea construcției sistemului blagian de gândire, bazat pe cinci mari orientări: cunoaștere, cultură, valori, cosmologie și antropologie, în care „[...] măsura lucrurilor o dă abia metafizicul”, Noica a explicat că acesta „[...] desfășoară una din cele mai împlinite viziuni ale omului ca ființă nu numai căzută, dar chiar repudiată de Fondul Anonim, făcând din cunoaștere, știință, creație de artă, metafizică, magie, religie și istorie o tentativă de străpungere a interdicțiilor, neștiute dar resimțite, ce despart omul și gândirea de ordinea de care țin”.⁶ Dar chiar dacă sistemul lui Lucian Blaga nu se întemeiază pe logică, ca alte sisteme filosofice de anvergură europeană, el nu poate fi redus nici la

simple glosări pe teme periferice, ca în faza decadentă a gândirii postmoderne contemporane, deoarece el dă răspunsuri pe măsura veacului XX, atât de frământat și de absurd (prin cele două sângeroase războaie mondiale, plus unul „rece”, care le-a urmat), „[...] un veac în care o operă juvenilă ca „Mitul lui Sisif” de Albert Camus a fost încununată de glorie [...] în care demnitatea și chiar fericirea împăcată a omului a fost de a ridica un bolovan spre culmi, de unde se prăbușește neîncetat”. Acelui veac n-ar fi trebuit să-i fie „[...] indiferentă cealaltă demnitate a omului, de a ridica spre culmi creația umană întreagă, iar nu un bolovan al absurdului consimțit”.⁷ Filosoful Constantin Noica și-a încheiat discursul cu o nuanță de fângăduială în fața acestei evidențe, nu tocmai favorabile lui Blaga, a cărei operă a rămas prea puțin cunoscută în Occident: „[...] De aceea va trebui să tălmăcim veacului, în limbile care s-au impus în el, opera gânditorului nostru”.⁸

La drept vorbind, după atâția ani, eliminând nuanța sentimentală (la care te îndeamnă mereu să recurgi trăirile proprii) și judecând obiectiv lucrurile, filosoful Constantin Noica s-a întâlnit atunci cu un numeros public, în fața căruia el s-a simțit bine, lejer și confortabil, tocmai pentru că publicul acela îl iubea. Să nu uităm și pe ce fundal cultural al epocii se întâmpla întâlnirea: cu un an înainte apăruse și se epuizase repede din librării, *Jurnalul de la Păltiniș*. Și doar cu totul întâmplător, din masa acelui public făcea parte și cel care caligrafiază aceste gânduri și memorări! Generos din fire, Noica ne-a dăruit, atunci, tuturor celor aflați în sala de spectacole a Casei de Cultură din Sebeș, multă încredere și speranță în viitorul culturii românești, în marile spirite ale neamului, unele încă aflate sub obroc! Ne-a dăruit *ceva* din gândurile și din spiritul lui tuturor și fiecare a luat din ele cât a vrut, cât a putut să ia! Iar faptul că ideile expuse atunci, acolo, ne-au pătruns, unora, în conștiință, stârnind nu doar ecouri peste

ani, ci și credințe și pasiuni, poate fi socotit ca o dovadă vie, limpede și de netăgăduit, a carismei filosofului, a inteligenței și puterii lui sufletești!

Dar vremea a trecut și multă apă a curs pe Valea Sebeșului, iar organizatorii tradiționalei manifestări se pot mândri astăzi cu prestigiul dobândit de Festivalul (devenit) Internațional „Lucian Blaga” care, în luna mai 2015, a încheiat cu succes ediția a XXXV-a, bucurându-se de susținerea Academiei Române, de prezența președintelui acesteia, academician Ionel Valentin Vlad, a vicepreședintelui, academician Alexandru Surdu, și începând de atunci chiar și de instituirea, an de an, a unui premiu de filosofie al Academiei Române, purtând numele lui „Lucian Blaga”, care se decernează în fiecare an unui cercetător, primul premiant fiind autorul acestor rânduri...

Însă o întrebare, ca o boare enigmatică, încă mai stăruie între participanți atunci când cineva deschide subiectul prezenței lui Noica, acolo, la Sebeș, la 11 mai 1984: *-Și, totuși, cine l-a convins pe Noica să participe la festival?* Aici, din câte îmi dau eu seama, ar trebui să luăm în considerare două posibile răspunsuri. Primul rezultă din *documentarul* profesorului Achim Mișu, atunci când descrie cea de-a doua vizită pe care i-a făcut-o filosofului la Păltiniș, în aprilie 1984, însoțit fiind de învățătorul Gheorghe Maniu, directorul Casei de Cultură din Sebeș, și de poetul Ion Mărgineanu, din Alba-Iulia, unde găsim fragmentul care conține de fapt și un posibil răspuns: „[...] *I-a plăcut de Gheorghe Maniu, un om vesel, cu simț organizatoric și pedagogic, cu o atitudine sinceră, de pietate ardeleană, față de orice este cultură*”.⁹ Dar al doilea răspuns, cel real, vine dinspre nu prea îndelungata noastră istorie culturală pe linia împletirii ideilor filosofice, vine din simpatia, prețuirea și respectul reciproc pe care și-l purtau cei doi gânditori, adică vine cumva firesc, de la sine: *Pe Constantin Noica l-a convins să participe la festival Lucian Blaga însuși!*

NOTE ȘI BIBLIOGRAFE:

¹ *Caietele Blaga*, număr 3-14, 1995, p. 18.

² Achim Mișu, *Lucian Blaga. Miorița cultă a spiritualității românești*, București, Editura Viitorul Românesc, 1995, pp. 89-90.

³ *Transilvania*, an XIV, număr 4, 1985, p. 8 (în continuare, în trimiterile pe care le voi face, pentru a fi mai precis în reproducerea ideilor enunțate de Constantin Noica, voi folosi ca sursă textul publicat în revista „Transilvania”).

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, pp. 8-9.

⁷ *Ibidem*, p. 9.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Achim Mișu, *Lucian Blaga. Miorița cultă a spiritualității românești*, p. 90.